

M. JUFRESA (ed.), *Informació i comunicació a Grècia i Roma*, Barcelona, Societat Catalana d'Estudis Clàssics, 2011, ISBN 978-84-9965-074-6.

Amb aquest volum s'inicia la col·lecció *Els Peus d'Ícar*, una nova iniciativa de la Societat Catalana d'Estudis Clàssics. N'és l'origen el curs *La transformació de la informació en el món antic*, que havia tingut lloc el 2007. S'hi arrepleguen els treballs de Montserrat Reig, «La imatge com a vehicle de transmissió de la informació»; Joana Zaragoza, «La transmissió de la medicina grega»; Jaume Pòrtulas, «La memòria enciclopèdica»; Javier Velaza, «Epigrafia, informació i comunicació en el món romà: unes reflexions mínimes»; Josep Lluís Vidal, «Llibrers, llibreters i llibreries a la Roma antiga»; Cèsar Carreras & Pau de Soto, «Un viatge a Roma amb els transports de l'antiguitat: estudi de la mobilitat amb SIG»; Francesca Mestre, «*Interpretatio Romana*. Grècia i Roma: visions creuades»; i Josep M. Escolà, «La interferència del cristianisme en la transmissió del món antic». L'ordre adoptat per l'editora, Montserrat Jufresa, és un de cronològic, que permet de seguir l'evolució de les estratègies d'informació i comunicació des de l'època arcaica fins a la patristica. El volum constitueix una magnífica aproximació a un horitzó prou més tècnic que el genèric de l'antropologia i la sociologia. De fet, la temàtica dels autors abasta des de la literatura, l'art, la religió i la política fins a la medicina i la logística.

L'afegitó d'imatges, incloses fotografies de bella coloració, a dos dels treballs —Velaza, Carreras & de Soto; no n'hi ha, tanmateix, al de Reig— complementa el text amb l'eficàcia de la visualització. Un sol cop d'ull permet de superposar facilitat per al transport, exportació de matèries primeres i de manufactures, creació i difusió d'objectes de luxe i, finalment, producció cultural, a l'antiga *Baetica* (pàg. 127). Ben certament, el llibre actua com un potent estimulant, que revifa allò que creïem saber i projecta noves preguntes i respostes sobre la cultura del món antic i la seua continuïtat. Així, les atinades observacions de Vidal sobre la producció librària (pàg. 100) ens fan pensar en el règim punitiu adoptat als monestirs bizantins que eren alhora importants *scriptoria* —centres productius, doncs—.

Metodològicament, alguns dels autors —Reig, Zaragoza, Velaza, Escolà— adopten un atansament diacrònic al tema triat, mentre que d'altres —Pòrtulas, Vidal, Mestre— es situen dins

una perspectiva sincrònica. Diversos treballs —Reig, Zaragoza, Velaza— interessaven aquelles persones dedicades als estudis de gènere, un aspecte que no podia ésser absent dins la temàtica abordada pels investigadors. Algunes opinions semblen obertes a una puntualització, una matisació o fins i tot la directa objecció: respectivament, per a la farmacopea homèrica és interessant l'estudi lingüístic de μήδομαι;¹ l'obra de Galè es pot enquadrar dins la koiné no literària (Pòrtulas, pàg. 65), però la riquesa dels registres fa pensar en un autor versàtil, que integra dins la seua llengua moltes de les solucions aticistes;² els usos de l'escriptura a les ciutats-estat gregues no es poden de cap manera reduir *més a un estri de consolidació del poder polític mitjançant l'ostentació d'una identitat religiosa i l'autorepresentació de les elits, que com una eina d'informació pròpiament dita* (Velaza, pàg. 87).³

Resta només desitjar a la nova col·lecció una llarga i fecunda trajectòria, alhora que esperem delerosos l'aparició dels següents volums.—JORDI REDONDO. *Universitat de València*.

---

¹ R. Bertolin Cebrián, *Die Verben des Denkens bei Homer*, Innsbruck 1996, per a l'arrel *meH₁d-. Vegeu també, de la mateixa autora, «Homérico φάρμακα μητιόεντα», *Minerva* 10, 1996, 29-32.

² J. Vela Tejada, «Koiné y aticismo en Galeno», *De antidotis: datos para un estudio lingüístico*, *CFC* 19, 2009, 41-61.

³ R. Harris, *Literacy and Orality in Ancient Greece*, Cambridge 1992, pàg. 65: *We should certainly be careful no exaggerate the extent to which the archaic polis used written records. (...) Our evidence suggests that writing only began to be used publicly by the city-states from the middle of the seventh century, the period in which they were beginning to develop laws and offices, and about a century after the initial private use of the alphabet.*